3

DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE

ERRORIBUS VULGARIBUS CIRCA IN PRAXI,

curiosus, titulus in- mutilus.

Quam,
IN ACADEMIA FRIDERICIANA,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WILHELMO,

REGNI BORUSSICI ET ELECTORATUS
BRANDENB. HÆREDE &c. &c.
SUB PRÆSIDIO

D. FRIDERICI HOFFMANNI,

MEDICI REGII, MED. ET PHILOSOPH. NAT.
PROF. PUBL.
PATRONI AC PROMOTORIS SUI ÆTATEM SUSCIPIENDI,
PRO DOCTORIS GRADU
Privilegiisque in Arte Medica ritè obtinendis
D. Mart. M DCC III. horis ante & pomeridianis
IN AUDITORIO MAJORI,
publicæ eruditorum diſquiſitioni ſubmittit
CHRISTOPHORUS Reichard/ Ronnenburgo-Miſn.

HALÆ,
Typis JOHANNIS GRUNERI, Acad. Typogr.

PRÆFATIO.

NUllum, elogio ipſius *Galeni*, generoſum remedium eſt, quod non poſſit prodeſſe & ſimul etiam nocere. Valet hoc ſapientia graviſſimi Autoris edictum non modo de uſu interno remediorum efficaciſſimorum, verum etiam de applicatione eorum, quæ vocantur externa ſeu topica. Non immerito univerſa auxiliorum pharmaceuticorum claſſis in duo diſpeſci poteſt genera; alterum complectitur ea, quæ intus aſſumuntur, & intimæ admiſſionis ſunt in vitalia corporis noſtri, quam ob cauſam etiam plus efficaciæ & virium ſecum recondunt: alterum eſt eorum, quæ extrinſecus affectis vel læſis partibus opem quandam afferunt. Utrisque ſua laus, virtus, & gloria in medendi arte manet atque relicta eſt. Et tametſi interna longe majore prærogativa præ externis gaudeant, utpote eorum uſus magis univerſalis eſt, & longe magis patens: nihilominus & externa in certis caſibus non deſtituuntur ſuo uſu & fructu, ita ut perſæpe iis vix carere queamus. Verum enim vero quemad-

 modum

modum eorum quæ intus aſſumuntur maximus eſt abuſus, ita etiam deprehendimus illud ipſum in exhibitione topicorum. Et ſicuti rationalis Medicina in vero uſu inveniendo remediorum tantummodo occupata eſt, non tam generali, quam ſingulari & individuali: ita nihil magis ignorantiam, imperitiam, & temerariam empiriam facit & conſtituit, quam nocens & præpoſterus uſus remediorum tam internorum quam externorum. Quapropter totus cardo & omnis nervus totius practicæ Medicinæ in eo verſatur, ut uſum & abuſum remediorum quoad morbos & individua, imo quoad omnes vel minimas circumſtantias temporis, doſeos, ordinis probe ab invicem ſeparemus ac disjungamus, & ubi prodeſſe & ubi nocere queant remedia, demonſtremus. Noſter labor de præſenti erit, ut externorum præcipuum in praxi vulgari abuſum & communes circa eorum applicationem errores proſequamur atque indigitemus, eo tamen quo fieri poterit brevitatis ſtudio, cum alias ipſa tractatio, pro rerum varietate ac multitudine, nimis diffuſam & laxam requirat ventilationem. Altiſſimum autem Numen, quod omnis lucis & virium autor eſt quæ per naturam & gratiam ſuggeruntur, benigniſſime nobis largiatur gratiam ſuam, ut omnia, quæ impræſentiarum meditamur & circa hoc argumentum cogitatione noſtra proſequimur, uſu ſuo non deſtituantur.

§. I.

§. I.

CUm itaque aggredimur *vulgares in Topicorum applicatione errores* oſtendendos, pretium erit operæ prius, quam id faciamus, de *Topicorum* nomine, & quid eo ſignificare velimus, quædam in medium proponere. Equidem vocabulum topici nimis eſt generale, dum omnia, quæ certis locis ſeu partibus exterius applicantur, ſub ſe complectitur; & hac ratione quæ in vulneribus, ulceribus, membrorum quibuscunque læſionibus contingunt, ſive ea conſiſtant in applicatione inſtrumentorum variorum, chirurgicorum, ſive in emplaſtris, ungventis, injectionibus, turundis, ad topica generali vocabuli acceptione referri queunt. Attamen mens noſtra hac vice ea attingere neutiquam eſt, ſed paulo ſtrictiori acceptione vocabuli ſub nomine topicorum ea tantum intellecta volumus, quæ in affectibus, qui proficiſcuntur a cauſa interna, adeoque a Medicis potius, quam ab ipſis Chirurgis, commendari debent. Nolumus autem eſſe prolixiores & magna uti ambage in recenſenda ex variis naturæ regnis topicorum materia, vel enumerandis variis compoſitionibus, ſed tantummodo ad rem ipſam nos accingere volumus, & ſimplici via incedentes initium faciemus a capitis morbis, progrediendo ſic ordine ad reliquorum membrorum affectus morboſos.

§. II.

Primum autem locum teneant ipſa *capitiluvia*, quæ

ſive cum aqua ſimplici & lixivio, ſive cum vino, variis herbis emollientibus & cephalicis incocto, compoſita ſint, non ſine gravi noxa a Medicinæ imperitis ſæpenumero uſurpantur. Contingit autem hoc ipſum plerumque in omni capitis cerebri vel nervorum vitio vel imbecillitate, maxime omnium autem nocentiſſima ſunt in catarrhis, achoribus, aurium tinnitu, gravitate auditus, ophthalmiis, &c. Et nota nobis ſunt non pauca exempla, ubi ex capitiluviorum præpoſtero uſu in infantili ætate epileptica paſſio ſuccreverit. Ut paucis mentem noſtram explicemus, exiſtimo a capitiluviis plane nos poſſe abſtinere, & in eorum locum ſurrogari poſſe frictiones potius capitis, & earum rerum, quæ ſiccant & roborant nobiliſſimam corporis partem, uſum eſſe ſubſtituendum. Ratio autem dictorum in promptu eſt: Videlicet progigni prægraves capitis memoratos morbos ex humorum ad caput delato impetu a partibus inferioribus, ſangvinisque vel puri vel ſeroſi inibi facto decubitu atque infarctu, res penes rationales pathologos extra controverſiam poſita eſt. Quid vero magis diſponit caput ad recipiendum humorum impetum ad detinendas ibi ſeroſitates, quam eorum quæ calida vel tepida humiditate fibras relaxant, flaccidasque ac lubricas reddunt, quo minus congeſti ibi humores iter ſuum per venas recipere poſſint? Potius in omnibus qui caput vel ſuperiora petunt morbis, inferiores partes, nempe ipſos pedes, lavare & de vapore humido fibras ſubcutaneas & carneas relaxare oportet, ut ſic ex ſuperiori regione derivatio & diverſio fiat ad inferiora; id quod etiam non ſine maximo fructu & emolumento medentum peritiores norunt.

§. III.

§. III.

Improbamus adhuc ulterius *emplaſtrorum* ſic dictorum *cephalicorum* in nonnullis capitis vitiis uſum, eumque penitus e foro medico exeſſe poſſe cenſemus. Intelligimns nempe hoc emplaſtrorum genus, ubi raditur totum caput & emplaſtro quodam obtegitur; quale quid in uſu ſolent habere in gravi hemicrania, in epilepſia quoque, vel aliis graviſſimis pathematibus, quæ ſubſequi ſolent vehementes capitis à cauſa externa contuſiones vel percuſſiones. Et quamvis nonnulli hîc inter talia emplaſtra, quæ ex balſamis, gummatibus compoſita ſunt, & inter illa quæ ex viſcoſis glutinoſis parantur, diſtinctionem faciant: noſtra tamen eſt ſententia, cujusque naturæ vel generis ſint, ea plus nocumenti vel utilitatis afferre, non excepto etiam famigeratiſſimo illo de betonica emplaſtro. Ratio autem hujus aſſerti hæc eſſe videtur, quod tranſpiratio in omni læſa vel affecta parte, quo magis libera eſt, eo felicius ſemper ſuccedat curationis negotium, & contra ipſa teſtatur experientia, nihil magis officere & ſanationem impedire, quam quod lædit liberum tranſpiratum. Addimus & hoc, quo magis ſunt remotæ a fonte caloris partes, vel minori ſanguinis quantitate perluuntur, in his ipſis certe tranſpirationem quavis ratione juvare & promovere res magnæ peritiæ ac prudentiæ eſt. Quivis autem, qui rationem cum experientia in conſilium adhibet Medicus, facile perſpiciet emplaſtra, quæ cingunt ſic totam calvariam, mirifice obſtipando, oblinendo poros, aeris & ſubtilis fluidæ materiæ ex cæcis illis, quibus cranium & cutis capitis gaudet ſpiraculis, intercipi ac præpediri,

diri. Commendamus itaque eorum loco ex ipſius experientiæ fide pulveres ſiccos, vel ipſi capiti inſperſos, vel ſacculis incluſos, tales nempe, qui balſamica ſubtili blanda ſulphurea enthymiaſi tam roborando quam demulcendo nerveas iſtas vel frigidas partes ſolantur, & liberum materiæ fluidæ & aereæ tranſitum ſartum tectum ſervant. Vel ſi ipſa ſicca ex uſu ſecludere indicatio quædam foret, ſubſtitui poſſunt linimenta, ex iis, quæ penetrantem indolem habent & Sale gaudent oleoſo volat. & reſina balſamica pollent, conflata, inter quæ balſamus Peruv. camphora, ſpirit. vini rectificatus, Sal. amm vel lumbricorum volat. cum ol. lavendul. majoran. anthos, nuciſtæ non adulteratis roboratus & caſtorei eſſentia nobilitatus eminet; qualia linimenta in omni capitis effectu, ſive ſit convulſionis, epilepſiæ particeps, ſive cum dolore aut ſenſus cujusdam interceptione conjunctus, levamen inferunt commendatiſſimum. Noſtra autem non eſt intentio omnia removere emplaſtra, quæ certis in caſibus ad frontem, ad nucham poſita, non ſua privari virtute poſſunt: ſed ſermocinatio tantum noſtra eſt de iis, quæ totam vel dimidiam calvariam lædunt. Inſinuandum hoc quoque loco eſt inſperſionem pulverum Cypreorum ſic dictorum in caput receptiſſimam non ſine noxa quandoque deprehendi, præſertim quando examylo ſunt confecti & paulo immoderatius & crebrius crinibus ingerantur: Ita conqueſtus Halberſtadii amplisſimus Conſiliarius *Dn. Præſidi, Mœcenati meo nunquam ſatis devenerando*, quod ex frequenti in juventute uſu horum pulverum miram debilitatem oculorum ſibi contraxerit, quæ in ſenectute in perfectam

cata-

cataractam qua adhuc laborat, tranſivit; neque ratio hujus rei e longinquo petenda eſt, utpote talia tenacia poros capitis oblinendo tranſpiratum tam neceſſarium ſanitati & robori partis vehementer cohibent.

§. IV.

Tandem attingere quoque communem in praxi errorem placet, videlicet applicationem variorum linimentorum & balſamorum in affectibus plerisque capitis, & nominatim in vertigine, capitis gravativo dolore, caro, apoplexia, ſenſuum torpore, hemicrania quoque. Vulgaris praxis eſt, ut balſamis fragrantibus, quæ moſchus, ambra, zibethum, oleum roſarum ingreditur, tempora non modo & nares, ſed & ipſum verticem & cervicem inungere ſoleant, quoniam magnum id præſidium adverſus hos affectus reputant. Enim vero admodum falluntur ii, qui talia tam amica hiſce capitis & cerebri morbis credunt. Vaporoſa hæc ſunt auxilia, & elaſtica expanſiva vaporoſitate in poros vaſorum ſeſe inſinuando, diſtendunt nimium ipſa, & ſangvinis impetuoſum motum quodammodo figunt, & ſic ſedativa & anodyna virtute, ad ſomnolentiam diſponunt. At vero nemo non cautus qui eſt, hic percipiet caute mercandum eſſe etiam cum hoc auxilii genere, quod minime quadrat iis in morbis, ubi jam caput ejusque vaſa infarcta ſunt, nimisque diſtenta a ſangvinis impetu & copia; quo caſu certe dum majorem expanſionem procurant, & conſequenter humorum ſtaſin periculi plenam adaugent, teſte experientia ſæpius dolores, vertiginem, aurium tinnitum, ſomnolentiam, & gravitatem ac torporem mentis & ſenſuum majorem accerſunt. Et valet de iis remediis non ſecus

ac de ſuffimentis ſcitum divi *Coi* edictum *ſect. V. aphor. 28.* multis modis etiam ad alia commoda eſſent, ſi non capitis gravitatem inducerent. Quocirca præferimus hiſce omnibus tunc temporis talia balſamica linimenta, quæ conſtant ex ſolo ſpiritu vini rectificatiſſimo, in quo camphora, olea majoran. lavendul. rutæ, ſed non terebinthina adulterata, ſoluta ſunt; hæc potius diſcutiendo, poros reſerando, quam replendo caput vaporoſitate operantur, hinc ſemper in cephalalgiis quoque & in gravi apoplectico inſultu tutiora ſunt.

§. V.

Facimus jam acceſſum ad ea topica, quæ *oculorum vitiis* opitulantur. Dici vix poteſt, quam perverſus tam a Chirurgis quam Medicis indies notetur abuſus, & quanta noxa inferatur miſeris ægrotantibus a præpoſtera horum applicatione: auſim dicere, plures viſu privari ex imperitia applicandi topica, quam ex ipſa morbi vi ac magnitudine. Vulgatiſſimus autem error eſt, oculis frigida eſſe amica, calida autem inimica. Valet hoc ipſum & veriſſimum eſt, ſi oculi ſani ſunt, ubi eos aqua frigida lavare conſultius eſt quam calida, quoniam hæc fibras relaxando diſponit oculos ad fluxiones, frigida autem poros tunicarum & parietes vaſorum roborando nimium ſangvinis & humorum fluxum abarcet, & ita oculos ſerenos vividos & ſanos ſervat. At vero minime hæc regula procedit in oculorum conſtitutione, quæ eſt præter naturam; maxime omnium autem in eorũ inflammatione, quæ nomine venit ophthalmiæ, ubi frigidorum uſus pernicioſisſimus eſt. Habet exemplum *Foreſt. obſ. chir. l. 11. obſ. 19.* de quadam muliere ophthalmia laborante, quæ collyrio ex lapide Talck dicto &

aqua deſtillata utebatur, ſed non diu poſt dolore & ardore adeo ingenti afficiebatur, ut etiam ſubſecutum fuerit ulcus. Vidimus hac ratione non ſemel, ſed creberrimis vicibus, ab inſtillatione collyriorum frigidorum in oculos æſtu inflammatorio dolentes, turbidos factos fuiſſe oculos & inflammationis intenſius augmentum, adeo ut intra paucos dies penitus viſus fuerit obſcuratus, imo plane in defectu expertæ medicinæ abolitus. Nam quemadmodum in omni inflammatione non ſine fundamento exterius applicata frigida & conſtringentia, incraſſantia, cordatiores Medici acriter rejiciunt: ita cur talia admittere velimus in oculi inflammatione, cui vaſa longe magis tenera capillaria inſunt, quam in aliis partibus, equidem non pervideo. Cauſa enim & ortus omnis inflammationis eſt infarctus ſangvinis vel humorum in vaſis propter obſtructionem in vicinis vaſculis; jam autem obſtructionem nihil magis firmat quam actu frigidum, dum fluiditatem liquidis ſuccis demit, eosque ſpiſſos & craſſos reddit. Deinceps non modo repudiamus atque rejicimus ex ipſis collyriis actu frigida in inflammatoriis vitiis, ſed & omnia, quæ incraſſandi, condenſandi, vel humores ulterius invitandi ad partem affectam, facultatem poſſident, qualia ſunt omnes aquæ dictæ ophthalmicæ, uti aqua ſperm. ran. roſar. plantag. ſachar. ſaturn. alumen, album. ovi, bolus rubra, omniaque mucilaginoſa. Ita citatus Foreſtus *libr. 11. obſ. 26.* de morbis ocul. annotat, oleoſa & pingvia oculis nocere, referens ulcus a tonſore peſſime tractatum cum oleo quod calide applicatum fuit, adeo ut perrupta non ſolum tunica cornea ſed etiam uvea in callum denique abierit, qui dicitur

 clavus

clavus oculorum. Ego potius majorem efficaciam promittere poſſum talismodi in caſibus de iis, quæ ſine magna acrimonia & ſine ardore, diſcuſſiva quadam pollent virtute, inter quæ laudem meretur camphora, quæ uti omnis inflammationis, ita & hujus antidotus certa & præſentiſſima eſt. Quod ſi itaque inflammatio levior & ſuperficialis tantum eſt, aqua flor. ſambuci, in qua croci momentum eſt ſolutum, adjectis quibusdam guttulis ſolutionis camphoræ valde ſaturatæ, tepide applicata, non erit ſine magno fructu. Si autem acris lymphæ ſalſedo conjuncta eſt, mucilago ſem. cydon. vel aqua roſarũ cum croco vel camphor. eximiorem virtutẽ præſtabit. Si autem gravior & profundior, neque periculo vacans eſt inflammationis ſpecies, oculo plane ſtupido & ferme ſenſibilitatis ac viſus experte reddito, magnum ſolatium inveni in ſola applicatione tepida ſpir. vini camphorati, qui balſami Peruviani adjunctione conditus eſt; rediit ſic ſucceſſive & ſenſus, motus, ac tonus & color debitus ipſi oculo, maxima cum admiratione; quale exemplum ante duos ferme annos hic locorum habuit Excell. *D. Præſes.*

§. VI.

Notum porro eſt vitriolum, præſertim quod veneris particeps eſt, inter ophthalmica â Practicis ceu ſummum arcanum prædicari. At vero cum ferme promiſcue inter omnium collyriorum formulas aſſumatur, maxima ſæpius exinde reſultat noxa. Abſtinendum autem ab eo eſt in omni inflammatione, in ſalſis quoque præcalidis acribus fluxionibus cum rubore, cum pruritu junctis, quoniam ſua acrimonia hæc incommoda omnia auget. Datur tamen ipſi locus

aptiſſi-

aptiſſimus, quando humores ſunt craſſiores & in lemas abeunt, quandocunque etiam in tunica albuginea membranulas formare incipiunt, quod poſt morbillorum vel variolarum morbos, qui nimiam lymphæ introducunt lenteſcentiam, non rarius contingit; tali itaque in caſu mirabilis effectus remedium eſt vitrioli Cyprei gr. j. in Uncia 1. Aquæ chelidonii ſoluta, quo liquore ſubtili pluma crebrius de die affecta pars tangenda eſt: ubi autem manifeſta corrodens & urens materia percipitur, temperantia demulcentia mucilaginoſa, inter quæ mucilago ſem. pſyll. & ſieff alb. ſine opio ſplendet, & pulvis ſarcocollæ, operam non ſatis collaudandam conferunt. Monenda adhuc quædam ſunt circa pinguedinem viperarum vel aſciæ piſcis, quæ in panno, in ungue oculorum, inque eorum vulneribus quoque maximopere prædicantur. At vero intelligendum hoc ipſum eſt, ſi eæ fuerint recentes: quandocunque enim per vetuſtatem rancorem contrahunt, acrimonia ſua non modo in dictis, ſed & in aliis vitiis præſens damnum inferunt. Deinceps nullus vel plane perverſus collyriorum uſus eſt, quando ex vitio & dyscraſia totius lymphæ & ſanguinis, uti ſæpius fit in ſcorbuto & lue venerea, oculi rubent, dolent, ſtillant, & turbidi apparent; fruſtraneus hîc eſt omnis topicorum uſus, niſi internis prius emendemus ſuccorum vitium labem, quod egregie præſtant decocta tam lignorum, quam aliarum herbarum ſanguinem edulcorantium. Accidit quandoque etiam, ut ob tumorem glandularum colli inveteratum, ob fluxionem in auribus cohibitam, vel poſt coſmetica faciei applicata, aut retropulſum achorem in capite, in

 oculis

oculis materia peccans ſedem fixam recipiat; quo in caſu ſolis topicis non eſt fidendum, niſi internis ſecundentur, & cauſa ac fons mali auferatur.

§. VII.

Quod attinet ad *otalgica*, aſpicimus & ibi non levem eorum abuſum. Quid enim inconſultius eſt quam olea, ſive ſint expreſſa, ut oleum amygd. dulc. ſive remixta cum oleis cephalicis, in gravitate auditus auribus immittere? Commendatur hoc remedii genus à plurimis Practicorum, ſed raro vidimus bonum ſucceſſum. Si enim auditus gravitas eſt, ea fit vel ex nimia tympani relaxatione, vel humiditate membranæ organon auditus cingente, labyrinthum nempe & cochleam; nihil hîc faciunt olea, quam ut majore relaxatione affectum adaugeant: olea autem calida acria vel nimis ſpirituoſa in ſenſibiliſſima illa nervea meatum auditorium inveſtiente membrana, nil niſi gravem dolorem & ardorem ſuſcitant. Paucis rariſſima ſunt exempla, in quibus ad experientiam & praxin eorum, qui cũ ratione & debita obſervatione illam exercent, confugio, ubi topica in auditus gravitate vel aurium tinnitu aliquid poſſunt, ut potius nocumento magis ſint. Neque etiam video, qua ratione remediorum virtus, ſive ſit oleoſa, unctuoſa, ſive ſit ſpirituoſa, penetrare queat ad latifundium mali, quod intra cerebrum vel intimiores receſſus & concamerationes oſſis petroſi reconditum eſt. Vidimus ex apophlegmatiſantibus, ex internis cephalicis potius majorem efficaciam: excipimus autem quoſdam caſus, ubi topica in aurium affectibus non ſunt de nihilo, videlicet: quandoque cerumen auris ita induratur, ut gypſe-

am

am ferme naturam induat, quod auditum non leviter impedit, ubi immiſſio tepide facta olei amygd. dulc. induratum cerumen emollit fluidumque reddit, ut auriſcalpiis commode extrahi queat. Subit quoque nos recordatio, ubi ante paucos annos circumforaneus ſurditatem auferre ſingulari arcano poſſe gloriabatur; conſiſtebat hoc in injectione per ſiphonẽ facta cũ aqua fœnicul. cui paucæ guttulæ olei tartari erant inſtillatæ, aliquoties de die injectionem provide continuabat; & in quibusdam ſubjectis non male ſucceſſit experimentum, in illis nempe, ubi intra meatum auditorium cerumen incruſtatum ſonum impediebat. Simile quoque contingit nonnunquam ab uſu aquarum ſalubrium, ſi eæ calide in aurem ſæpius immittantur, quod, uti diximus, tantum in eo caſu procedit, quando vitium auditus enatum fuit à ſordibus tympani membranam nimium incruſtantibus.

§. VIII.

Ulterius adhuc monendum quicquam eſt de perverſa tractatione *abſceſſuum*, *qui non raro in auris interioribus naſcuntur*. Expoſcunt hi ipſi ſingularem medelam, quæ ſi non adminiſtratur, ulcera putrida carioſa cum totali auditus amiſſione tandem reſultant. Eſt autem peſſimus modus, unguenta digeſtiva oleoſa hîc trahere in uſum; talia enim partes hæ ſiccæ frigidæ nerveæ ſenſibiles minus ferre poſſunt. Potius balſamica, uti eſt eſſentia myrrhæ, opobalſami, ſuccini probe ſaturata & tepide goſſypio immiſſa, omne in conſolidando & præſervando abſolvunt punctum.

§. IX.

Præterea *naribus* quoque ſua debentur & conveniunt

unt topica, quæ legitimo uſu prodeſſe, præpoſtero autem mire nocere poſſunt. Exemplo nobis ſunt ea, quæ ſine *hæmorrhagiam* nimiam ſiſtendi, exterius naribus intrudi ſolent. Quantus numerus quantaque copia formularum hinc inde proſtet, dici vix poteſt; perpauca tamen ſunt, quæ uſu quodam ſeſe commendant. Cum enim hæmorrhagia à cauſa interna, plerumque ex ſpaſmo vel nimia conſtrictione aut forti obſtructione à partibus a fluxu longe remotis proficiſcatur, & ſanguis cum impetu ad vaſa capitis feratur, ubi nimium congeſtus orificia vaſorum nimium diſtendit, tandem narium tunicas diſrumpit, quis non videt, exinde, non modo fruſtraneum, ſed & ſæpius periculoſum eſſe uſum tum temporis externorum, ſtypticorum & repellentium? Et nihil aliud obtinemus, quam quod, ſi orificia vaſorum adſtringentibus obturemus, in aliam partem capitis vel etiam ipſum pectus malum derivemus, manente interno illo impetu. Quodſi orificia aperta, ex quibus ſtillat ſanguis, in naribus paulo profundius ſita ſunt, ut ſtyptica efficacia ſua eo pertingere nequeant: interim nares obturentur, è quibus exitus ſanguini nullus patet, fit, ut è faucibus in arteriam aſperam ruat, & in illam metu quandoque ſuffocationis dilabatur. Accedit & hoc, quod omnia ſtyptica, cum membranis nerveis glanduloſis valde ſint inimica, ſi paulo profundius immittantur in nares, non leve damnum inferant iis partibus. Si itaque dicere licet, quod res eſt, paucum vel plane nullum habent ea uſum, niſi ante omnia dirigamus curationis conſilium ad derivationẽ ſanguinis a capite per venæ ſectionem frictiones, immiſſiones pedum & manuum in aquã vel

vel vinum calidum, per diaphoretica quæ ſine motu & magno calore ſangvinem a centro verſus corporis circumferentiam propellunt ; & tunc non opus eſt iſtis repellentibus frigidis, ſtypticis quoque, ſed ſola eſſentia catechu, naribus excepta, omnibus palmam præripit. Vulgus in uſu habet, in nimia hæmorrhagia nummum argenteum aqua frigida madidum vel fronti vel nuchæ applicare, linteum quoque frigida madidum fronti vel toti collo injicere: at vero ſi tale quid factum fuerit in initio, non ſine periculo apoplexiæ hoc inſtituitur. Interea non improbamus talismodi epithemata, quæ vi diſcutiendi & ſimul roborandi inſtructa ſunt; uti v. g. acetum roſaceum cum nitro, camphora, oleo ligni Rhodii mixtum, quod tepide temporibus, collo applicatu non caret ſingulari fructu, & cunctis merito præferendum eſt.

§. X.

Accedimus jam ad ea topica, quæ communiter *in ulceribus oſſium ſquamoſorum* putridis & carioſis lue gallica vel ſcorbutica infectis perquam familiarius uſurpari ſolent. Sunt autem ejusmodi utplurimum aquæ, v. g. roſar. plantag. ſemperviv. cum bolo rubr. ſacch. ſaturn. magiſterio ſaturn. mixtæ: & ſi ad oſſa faucium penetrando ulcera, vel ipſius uvulæ ſubſtantiam corrodendo & abſumendo aggrediuntur, injectiones gargariſmatum communi ex uſu ſunt. Sed hæc omnia nullius momenti cenſeo; plane enim inidonea ſunt iſta frigida corruptioni putredinoſæ ſiſtendæ. Potius hæc clades expoſcit longe valentiora majore penetrantia dotata, & ex iis magno encomio digna ſunt, ol. caryophyll. quod præſentiſſimum eſt conſervativum oſſium,

præſertim ſi cum balſam. Peruv. miſceatur: deinde, elixir propriet. ſine acido, eſſ. ſuccini, ſpirit. vin. camphor. mediante ſiphone in nares provide inject., peſſimi moris hæc ulcera, fœtida & venerea, ſanare & ſiſtere potens eſt; quam procedendi viam non ſine ſummo emolumento optime aliquoties excogitavit, & ſæpius expertus eſt D. Præſes. Multi venerei ob ignorantiam chirurgorum & peſſimam remediorum applicationem diu gerunt taliſmodi ulcera ſordidiſſima, quæ tandem & totam narium internam ſtructuram, uvulam cum totius palati oſſe exedunt atque depaſcunt, non ſine maximo vocis vitæque detrimento; nam ipſa gargariſmata etiam ex præſtantiſſimis parata, cum ad radicem mali partemque affectam, quæ eſt ſupra os palati, pertingere nequeant, fruſtra applicantur.

§. XI.

Supereſt adhuc *dolor odontalgicus* graviſſimus, cui quanta topicorum a Medicis & Chirurgis, nec non ab ipſo vulgo, dicata & conſecrata ſit ſylloge, probatione ulteriori non eget. Sed & hic fruſtranea quoque ferme ſunt omnia, ut potius majus damnum quam emolumentum inferant; & utut quandoque poſt leniora, adſtringentia & anodyna, inter quæ mihi præcipua, ſemper fuit eſſentia catechu cum eſſentia anodyna mixta, aliquod doloris alleviamentum ſequatur, exiguum tamen eſt ad breve tempus, alio tempore plane infidum & nullius amplius effectus. Et cum ſæpius dolor odontalgicus epidemius ſit, & rheumatiſmi ſeu defluxionis acris eryſipelaceæ ſoboles, dentem carioſum maxime infeſtans, & cum catarrhali febricula juncta, ex facili apparet, quam inanis & futilis ſit applicatio imme-

diate

diate ad dentes; potius tunc, ſi expectandus quidam ab externis uſus venit, ſacculi paregorici ex diſcutientibus, carminativis, anodynis parati in uſum ſunt trahendi. Et quamvis ol. caryophyll. origani, eſſentiæ quoque acres odontalgicæ dentium cariei egregie dicata ſint: quæ tamen tunc temporis, quando in dente carioſo membrana nervea ab humido aqueo nimis diſtenta vel eroſa eſt & inter anguſtias oſſeas preſſa hæret, an uſum præſtare queant, dubium eſt. Potius tunc balſamum apoplecticum liquidum ſeu vitæ D. Præſidis naribus exceptum, vel lac tepidum cum flor. ſambuci, & croco coctum & in ore detentum plus pacabit doloris illius ſævitiam, quam quæcunque alia ſine ulla ratione commendata & adhibita, odontalgica externa. Et ſcribimus experientia, ſola diaphoretica, v. g. tincturam bezoardicã, ſulphur antimon. noſtræ præparationis, ſpiritum CC. ſuccinatum cum ſpiritu nitri dulci nuptum, in graviori odontalgia cum regimine ſudorifero uſurpata, non omiſſis prius iis, quæ alvi laxationem conciliant, opem mirabilem præſtitiſſe, adeo ut etiam ex hiſce pateat, quam fruſtranea & quam perperam in iſtis affectibus præſcribantur vel exhibeantur topica.

§. XII.

Tandem non ſilentio transmitti debet, cum potius primum locum tractationis poſtularet, vulgaris curatio eorum affectunm, qui in faciei & capitis cute obſervantur; cujus generis ſunt achores & tinea capitis, puſtulæ & ulcera manantia in facie in infantibus, gutta roſacea, & capitis eryſipelas. Et quod attinet ad ipſos *achores vel tineam capitis* in infantibus, nil magis ſolenne eſt imperito vulgo, quam ut lotionibus cum

 variis

variis lixiviis & decoctis, inunctionibus, tam ſulphure & oleo olivarum aliisque unctuoſis & linimentis removere quærant hoc malum: nil etiam porro eſt, quod accuratiore obſervatione teſte majora incommoda poſt ſe trahat, quam hæc ſanandi ratio; ſequuntur enim ex ea epilepſiæ, inflammationes oculorum, ſuppurationes eorum, epiphora, imo gutta ſerena quandoque, vel etiam graves peripneumoniæ, aſthmata, & ejusmodi generis plura. Caute itaque procedendum eſt cum omnibus externis, ne tranſpirationem impediamus, neque ea unquam porrigenda, niſi prius una internis correctioni & evacuationi humorum peccantium proſpiciamus. Exulent autem omnia humida, exulent oleoſa, exulent conſtringentia: ſique externis datur locus, balſamum ſulphuris antimoniale cum ſpiritu vini camphorato ſolutum & cum oleo amygd. dulc. mixtum, emolliendo, diſcutiendo, putredini ulteriori reſiſtendo egregium præſtabit officium. *In puſtulis venereis inque gutta roſacea*, caute quoque cutis poros couſtringentibus & repellentibus eſt agendum; plus vice ſimplici obſervavimus exinde ortas ophthalmias, ſero iſto ſalſo acri præcipitato ad oculorum tunicas. Sed quantus abuſus deprehendatur topicorum *in eryſipelate capitis*, eloqui ex digno non poſſumus. Eſt certe eryſipelas affectus, qui cautiſſimam externorum requirit applicationem, idque tanto magis, quo vicinior eſt cerebro & nervorum origini; nam non periculi expertem eſſe, præſertim in ſcorbuticis, hunc affectum in ſe conſideratum, norunt Practici ſolidiores. Quod ſi itaque evolvimus ſcripta eorum, qui obſervationes practicas in publicum edere anniſi ſunt, ingens campus iſtorum, quæ noxium externorum abuſum docent,

docent, nobis patebit. *Rolfincius method. curandi affect. capit. pag. 292.* anginæ meminit ab eryſipelate capitis ex intempeſtivo uſu repellentium ortæ. Recte ſcribit *Aquapendens lib. de tumoribus p. 633.* ſi eryſipelas fuerit in facie aut in capite, localia medicamenta neque ante neque poſt purgationem eſſe adminiſtranda; poſſet enim frigidis materia repelli aut ad cerebrum, unde phrenitis, aut ad fauces, unde angina. Nocentiſſima autem tunc ſunt omnia unctuoſa, omnia cataplaſmata, humida aquea: potius ſola ſicca, ſacculi nempe, ex herbis emollientibus & diſcutientibus parati, ut tranſpiratio maneat libera, apponendi erunt: interdum tamen ſpir. vin. camphoratus cum eſſ. caſtor. ol. nuciſt. ſale volatil. lumbricorum, nitro & momento opii mixtum exteriusque inunctum, benignam medentibus porrexit manum. *Ad guttam autem roſaceam & puſtulas* qui uſurpare ſolent Merc. ſubl. vel aquam Merc. præcip. dilutam, mirum mihi peccare videntur; hæc ipſa enim interius recepta, ad graves dolores capitis, hemicranias diſponunt, ipſisque dentibus vacillationem nimiamque laxitatem inferunt: potius eſſentia benz. cum magiſterio ſaturni, camphora, ſacharo ſaturni cum aq. ſperm. ran. & fl. ſamb. remixta, perquam utilem locabit operam.

§. XIII.

Memorandum adhuc aliquid eſt circa peculiarem gingivarum affectum, & talis eſt quando caro *gingivalis* pene omnis exeditur, ita ut nudæ radices dentium viſantur. Creditur id vulgariter fieri ex nimia fibrarum relaxatione; unde conſuetudo eſt vulgatiſſima obviam ire huic affectui per externa conſtringentia,

tia, nempe eſſentiam maſtich. tormentillæ, alumen, eſſentiam catechu, &c. Sed certe hæc nihil proficiunt, plus nocent; nam affectus hic eſt atrophia, & oritur ex defectu ſucci gingivas nutrientis propter obſtructionem vaſorum arterioſorum, quæ minima & copioſiſſima in gingivis exiſtunt: jam autem ſi conſtringentibus ea obſtructio firmatur, non poterit aliter fieri, quin plus defraudentur ſuo ſucco roſcido alibili. Potius deprehendimus proficua decocta, facta ex vino cum herb. ſalv. origan. roſmarin, camph. nitro, adjecta portione ſpir. ſal. armon. hiſce collutiones ſordium & elutiones oris frequentiſſime calide inſtituantur; ſic vaſa aperiuntur, invitatur ſuccus & ſanguis, fibræ gingivales roborantur, & redit hiſce partibus ſuus uſus & ſuus vigor.

§. XIV.

Provolvimur jam ad thoracis affectus, in quibus topicis ſua quoque laus & dignitas conſtat, ſicuti & non parvus eorum in praxi medica deprehenditur abuſus. Exemplum nobis præbent tumores illi pulmonum inflammatorii, qui *pleuritidis vel peripneumoniæ* nomine efferuntur. Quid autem uſitatius eſt, quam in iis ipſis ad dolorem compeſcendum pingvia oleoſa ungventa præſcribere exterius? Rarius autem ex iis ſecutum vidi bonum effectum: potius, cum in principio diaphoreticis & diſcutientibus debitis internis diſſipari malum potuiſſet, diſcuſſionem impediunt & malum ad ſuppurationem diſponunt, non ſecus ac fieri ſolet in aliis eryſipelaceis affectionibus partium externarum, ubi ſimilia ungventa, dum poros obſtruunt & fibras nimium relaxant ſicque decubitum humorum ulteriorem invitant,

tant, ad ſuppurationem & exulcerationem malum deducunt. Quod ſi igitur, uti ſæpius accidit, pleuritis eſt ſpuria, id eſt, inter membranas muſculorum intercoſtalium ſerum acre ſalſum ſtagnat, ubi rheumatiſmi quædam ſpecies eſt, longe plus nocebunt memorata topica, dum tranſpirationem & liberam exſcreationem materiæ ſtagnantis, quæ tamen ſumme neceſſaria eſt, præpediunt. Habent quoque nonnulli in uſu, ut ſopiendi gravioris doloris cauſa ol. hyoſcyami addant: Fateor dolorem exinde ſopiri, ſed non poſſum non hic confiteri, quod ſomnolentia, virium non levis langvor, difficilior expectoratio ſubſequi ſoleant, non ſine magno, præſertim in ætate ſenili langvida, periculo. Deinceps nonnulli Practici dictis in affectibus in uſu habent emplaſtra, etiam ipſum Vigon. cum mercurio, cum balſam. ſulphuris & camphora mixtum, applicare: Deprehendimus ab eo, ſi pleuritis fuerit ſpuria, id eſt, non pulmones, ſed ipſos intercoſtales muſculos & membranas infeſtaverit, dolorem fuiſſe diſſipatum & ad alias partes detruſum; at vero aliquot vicibus experti etiam ſumus in pulmonum ſubſtantiam relegatam fuiſſe materiam, ubi pulmonum vomicam ſatis chronicam & periculoſam excitavit. Sententia itaque noſtra eſt, in inflammatoriis hiſce thoracis affectibus vel plane abſtinere ab omnibus topicis, vel ſi quædam admittenda ſunt, ipſe ſpir. vin. camphorat. additione caſtor. croc. ol. nuciſt. deſtillati mitigatus & anodynus redditus, externa debita inunctione vel cum lintei applicatione omnibus aliis erit præferendus. Dantur tamen caſus, ubi ungventa, pingvia, anodyna virtute prædita, fibras relaxantia, bonum effectum edunt, rarius tamen in

uſum

uſum vulgo trahuntur. Talis affectus eſt *tuſſis ſicca convulſiva*, ubi non tam materiæ quantitas, ſed potius tenuis acris paucæ materiæ qualitas vitioſa, nervos pneumonicos & thoracem ad violentos convulſivos concuſſivos motus irritat; ubi ſedare hos motus & partes thoracis nimium conſtrictas relaxare oportet, non neglecta humoris tenuis irritantis incraſſatione & inviſcatione. Talis tuſſis non raro contumaciſſima eſt, & vehementer ſub certis tempeſtatibus orta, ætatem maxime puerilem & infantilem adoritur. Vidimus bonum ſucceſſum, quando totum pect, inunctum fuit ungvento ex ungvento potabil. rubr. ſpermat. cet. axung. tax. ungvent. popul. ol. aniſ. camph. compoſito in hunc finem.

§. XV.

Tandem quoad externa *in vera phthiſi* ſeu pulmonum exulceratione, ſubjicienda quædam eſſe monita arbitramur. Habemus varias obſervationes, ubi phthiſici unguenta & emplaſtra bene, alia vero ægre ferre potuerunt. Explorandus itaque prius eſt cujusvis individui genius ratione cauſæ & morbi. Putamus autem non inutilem eorum operam fore, ſi duris quibusdam tuberculis pulmones obſeſſi ſunt, quæ ſucceſſive in ſuppurationem abire ſolent. Quapropter emplaſtra quædam non ex nimium calidis, neque ex nimium inviſcantibus unctuoſis parari debent; illa enim dolorem & inflammationem exaſperare ſolent, hæc tranſpirationem liberam lædunt. Omnium optimum autem eſt emplaſtrum diaſulphuris Rulandi, omiſſa colophonia, quod ex balſam. ſulphuris amygdalino, myrrha, terra vitrioli, cera & terebinthina confectum eſt, quibus etiam adjici poteſt bdellium;

lium; hoc impetum humorum à pectore divertere roborando, & ſtaſin humorum diſcutere valet. Sed quod notabile eſt, ſi emplaſtra in pulmonum affectibus aliquid laudabile præſtare debent, non ſterno imponenda ſunt, per hoc enim os cartilaginoſum non penetrare eorum virtus poteſt: ſed potius dorſo & coſtis, quoniam ibi major pororum eſt apertio, major copia ſanguinis & vaſorum, ut ſic recipi queant partes emplaſtri ſubtiliores & ſalutares.

§. XVI.

Deſcendimus jam ad vitia quædam ſtomachi, in quibus locus ipſis quoque externis datur, modo fiat debitus eorum uſus. Nullus dolor omnium confeſſione tam crudeliter exercet ægrotantes, quam is qui fixus hæret in ſenſibiliſſimis ventriculi orificiis, dextro vel ſiniſtro, & appellari ſolet cardialgia. Conſuetudo hîc eſt, varia dolorem placantia interne ingerere, externe quoque ſtomachalem regionem vel linimento ſpirituoſo vel unguento quodam illinire, ex carminativis anodynis compoſito: at vero cum ſucceſſu non adeo exoptato. Cum enim dolor ſit in certa tantum parte, eaque exigua, nempe nervoſis iſtis orificiis, facile patet, iis locis eſſe penetrans & efficax remedium applicandum, & quantum fieri poteſt, proxime: jam autem ſi vel emplaſtrum vel linimentum vel unguentum toti regioni ſtomachali applicatur, exiguum hoc eſt, quod penetrat ad orificium; quinimo cum notum ex anatomicis ſit, quod ſuperius ventriculi orificium dorſo magis & vertebris propinquum jaceat, cum juxta arteriam aſperam ſitum ſit, facile patet, ea remedia, quæ applicantur regioni ſub ſcrobiculo cordis,

minime eo poſſe penetrare. Potius itaque dorſo circa octavam & nonam vertebram lateris ſiniſtri applicandum erit, ſi pertingere debet ad locum affectum remedium: quod ſi autem dextro orificio laboranti ſuccurrere velimus, fiat illud ſub ſcorbiculo cordis juxta latus dextrum. Minime autem hîc ea, quæ nimis cito avolant, uti ſunt ſpiritus; minime etiam unctuoſa vel emplaſtica, quæ nimis tardæ ſunt operationis, indicantur: ſed potius, ex quo ego levamen expertus fui, eſt linimentum craſſiuſculum in forma emplaſtri applicatum, & compoſitum ex theriac. croc. oleo nuciſt. camph. balſam. Peruv. & ol. hyoſcyam. Hoc ſi non juvat, fruſtranea erunt omnia circa externa tentamina. Ulterius non eos, qui praxin frequentem exercent, latet, in more quaſi ſolenni eſſe poſitum, ſi quis *ex debilitate ventriculi*, *ex vomitu*, *nauſea* laborat, quod tunc ordinario regioni ſub ſterno vel unguenta vel emplaſtra ſtomachalia applicentur in forma ovali. At vero ſi quis diſſecta corpora introſpicit paulo accuratius, non ventriculus, ſed ſaltim pauca ejus portio, atque hepar, inteſtinum colon & tenuia inteſtina ibi poſita ſunt: procumbit potius ventriculus ad latus ſiniſtrum, ſub coſtis nempe, ubi tres ejus partes ad minimum deliteſcunt, verſus ſpinam nempe. Spuriis itaque coſtis lateris ſiniſtri verſus dorſum ſi generoſa penetrantia quis applicat remedia, is deprehendet effectum longe auſpicatiorem.

§. XVII.

Dolor qui naſcitur ex *calculo* truculentiſſimus, in principio vel in medio uretheris ſtagnante, exigit quoque, nec ſine ratione, topica: ſed ut legitime ea

appli-

applicentur, prudentiæ eſt. Neutiquam autem ignotum, calculum etiam ultra modum grandem, quamdiu ſubſiſtit in renum ſubſtantia tubuloſa & canaliculoſa, ne ullam quidem moleſtiam creare, ſed tum demum, quando deſcendit & hæret in uretheribus valde anguſtis & ſimul tamen exquiſite ſenſibilibus. Videmus itaq; ex eo, non lumbis, ubi renes ſiti ſunt, ſed potius ſecundum ductũ uretherum, qui eſt a lumbis verſus inguina, applicari debere remedia. At vero obſervamus & hic quoque non levem errorem, dum utplurimum ipſo in paroxyſmo, nempe deſcenſu calculi, unguentis admiſcere ſolent pellentia calida, v. g. ol. ſuccin. ſpiritum terebinth. ol. juniper. quod ſane conſilium peſſimum eſt; intendunt Practici hiſce pulſionem calculi per anguſtias viarum promovere, at vero mirifice errant, infigitur potius hiſce calculus, gravioraque ſymptomata, nempe urinæ ſuppreſſio, vomitiones, convulſiones excitantur. Nam quod ipſe calculus hæreat in urethere fixus, nec è ſede ſua dimoveatur, non tam culpa eſt moles calculi, quam potius dolorificus iſte ſpaſmus; nam cum aſperitate calculi utplurimum fiat fibrarum nervearum inſultatio, influxus fit ſpirituum, dolor, ipſumque dolorem comitatur ſpaſmus & conſtrictio, & quo crudelior dolor, eo ſemper anguſtiores & conſtrictiores fiunt viæ. Jam autem ſi talia ſpirituoſa calida applicentur, irritamus influxum ſangvinis & ſpirituum, infigimus in partem calculum, dolorem augemus, calculum obturamus, & truculentiora ſymptomata producimus. Certum hoc eſt, talia, ſi dolor non adeſt, ſi non ſpaſmus adeſt, ſi nimia laxitas, & tonus dejectus fibrarum membranacearum & nervearum eſt in renibus, tunc exter-

ne, quoniam tonum roborant, urinæ fluxum promovent: ſed hæc ipſa neutiquam tunc temporis locum habent: potius ſola emollientia, paregorica, & anodyna olea, v. g. unguent. popul. ſem. papav. hyoſc. lil. alb. axungia taxi, camphora quæ ipſis penetrantiam conciliat &c. ſufficiunt, modo fiat cum manu calida frequens circa ſitum uretherum frictio & inunctio; hæc enim, dum ſpirituum impetum refrænant & fibras conſtrictas relaxant, efficiunt, ut longe expeditius & facilius patentem viam & deſcenſum obtineat calculus. Qua de cauſa etiam inſeſſus in balnea ſumme proficuus & in inſtanti ſalutaris eſt iis, qui graviſſime doloris truculentia divexantur.

§. XVIII.

In *nimio ſanguinis per uterum profluvio*, in *ſeminis* autem *involuntario effluxu*, qui ſexu maſculino accidit, receptum in praxi eſt, ut regioni lumbari, ubi magni iſti ſanguiferorum vaſorum rami ſituati ſunt & paulo liberius patent, applicare externe ſoleant talia, quæ ſanguinis impetum ad partes genitales quodammodo refrænant. Verum enim vero multum intereſt, qualia & quo tempore tali in caſu in uſum accerſantur. Notavimus enim exemplum, ubi in fœmina 40. annum excedente emplaſtrum ſperm. ran. cum ſacharo ſaturni & & ol. hyoſcyam. mixtum in nimio fluxu menſium, lumbis fuit applicatum, & ab ipſo temporis momento nunquam redierunt menſes, magno cum ſanitatis diſpendio. Cavendum quoque ab omnibus actu frigidis eſt, & multo magis à narcoticis, quoniam hæc omnia ſanguinem, ſi nimium incumbit in has partes, cohibendo curam quidem palliativam exhibent, ſed longe majo-

majora mala inferunt, quæ ſunt inflammatio renum, convulſivæ colicæ, aut ſpaſtica abdominis pathemata. Unde tutiſſima via eſt, præſertim in hæmorrhagicis excretionibus, à taliſmodi topicis plane abſtinere, & potius internis majori cum ratione & circumſpectione uti.

§. XIX.

Devenimus jam ad nonnullos affectus, qui ex nimia laxitate & reſolutione ligamentorum, nec non defectu eorum roboris ac toni oriuntur; & ſunt in infantibus maxime *ani*, in fœminis *uteri prolapſus*. Communiter ob laxi naturam ſtrictis & adſtringentibus tractare ſolent hæc vitia Medici & Chirurgi; unde decocta ex ſtringentibus concinnata applicare, iisque fovere partes ſatagunt. At vero cum ille prolapſus non tam ex ipſius uteri vel inteſtini recti laxitate, ſed potius ex ligamentorum propter humidi ſucci inibi congeſtionem & accumulationem fiat, quis inde non perſpicit, fruſtraneum & hoc curationis molimen eſſe? quoniam ad ipſa ligamenta, ſi uſus foret adſtringentibus, penetrare ac pertingere externa hæc nequeunt. Quapropter ipſi utero in prolapſu ejus, ſive ſit ipſe uterus ſive vagina, nihil conducunt talia utero immediate applicata: ſed potius ipſa regio ingvinalis fovenda erit ſeu linimentis ſeu emplaſtris, balſamicis & penetrantibus, quæ non tam terrea ſtypticitate, quam ſpirituſa roborante virtute imbuta, vigorem, motum, & tonum reddunt humidis & relaxatis partibus. Ubi tamen probe tenendum, uti in omnibus, non ſola topica abſolvere punctum, ſed interna maxime requiri, rectius & magis univerſali intentione, in quibuscunq; corporis internis,

 imo

imo externis vitiis. Interea tamen non rejicimus ſuffimigia, item fotus ex vino & herbis aromaticis ac ſale volatili oleoſo præditis & terreo quodam principio imbutis confectos, quibus & ipſæ hæ partes immediate affici poſſunt, cum vis ſuffimentorum paulo intimius penetret, & ſimilis quoque effluviorum quæ ex balneis naſcuntur natura ſit.

§. XX.

Reſtat adhuc quidam affectus valde refractarius, imo dolorificus, qui ſub nomine *hæmorrhoidum cæcarum* deſcribitur. Noto notius eſt, quam graves moleſtias creare ſoleat tumor hic venarum hæmorrhoidalium, a ſangvinis vel etiam ſeri viſcidi nimio affluxu & ſtagnatione ortus. Innumera hic excogitarunt, præſertim topica, Chirurgi & Medici remedia: ſed quantum eludant & fallant omnem ſpem ac expectationem ægrotantium, notiſſima quoque res eſt. Etenim adſtringentia, quæ commendantur, remorantur magis eos humores, qui tumorem efficiunt: emollientia & anodyna relaxant partes, & ulteriorem affluxum invitant: acria eroſionem faciunt, & ad ulcera peſſimi moris, imo ad fiſtulas diſponere ſolent. Non minima igitur ſapientia eſt Medici, ſi pro circumſtantiarum ratione horum uſum probe diſtingvat, & quid agere vel non agere debeat, noſcat. Paucis ſi nimius dolor urget, utique anodyna & emollientia non ſunt de nihilo; hinc ol. lini ſolum ſufficienti in quantitate admotum, egregie dolores mulcet. Si autem nimius tumor permoleſtus eſt, utique & tunc non tam ſtyptica craſſa terrea, quam roborantia, fotus nempe, ex vino, maſtich. ſuccin. flor. roſ. balauſt. thur. millefol. adornati conveniunt: neque

ſuffi-

ſuffimigia hoc loco veniunt excludenda, præſertim ex rebus quæ ſale volatili oleoſo fœta ſunt; indoles enim horum eſt, ut altius ſeſe inſinuent, poros firment, nimium humidum diſſipent. Unde etiam mures marini, quorum virtus ceu peculiare hodierno tempore jactatur, ſi uſu quodam ſeſe commendarunt, non alia ratione agunt, quam alia ſuffimenta ſale oleoſo quodam volatili prægnantia. Ex hiſce dictis abunde conſtare arbitror, quam perverſus poſſit enaſci uſus, ſi quis tum temporis in cæcis & dolentibus hæmorrhoidibus, quando dolor graviſſimus adeſt, velit adſtringentia, frigida quoque, imo acria adhibere: aut ſi deficiente dolore ingens tumor præſens ſit, emollientia vel anodyna, relaxantia in uſum adhibere.

§. XXI.

Hæc dum agitamus, quæſtio incidit, *num in nimio ſanguinis vel lymphæ profluvio ex utero injectiones habere queant locum*, præſertim cum experiamur in ſeminis nimio profluvio non ſine ſummo fructu tales inſtitui. At vero cum vulgus credat, fluxus nonniſi adſtringentibus ſiſti debere; hinc nihil eſt periculoſius, quam ſi tales nimias fluxiones cohibere moliamur externis injectionibus, quæ conſtringendi facultate ſunt præditæ. Memini fœminæ hujus loci, quæ injectione decocti millefol. cũ alum. acuati, dum nimio menſium profluvio laborabat, ulcus cum tabe & hectica febre lethale ſibi contraxit. Cautiſſime itaque cum talibus eſt mercandum, & videt quivis quod externa hæc magis nocere quam prodeſſe poſſint.

§. XXII.

Ordine jam devolvimur ad ea externa, quæ dolentibus

lentibus artubus ſolent adhiberi, ſi vero ex topicis abuſus & perverſa applicatio fit, certe *in doloribus arthriticis & podagricis* id accidit; nam quoniam affectus eſt in parte externa, plurimi exiſtimant parti affectæ immediate remedium eſſe admovendum, ut eo citius ad cauſam morbi perveniat. Sed in eo quoq; mirifice falluntur; nam error eſt, ea in hiſce affectibus ita requiri, quaſi ſine illis dolores nequeant demulceri. Nam diſcimus ex experientia, longe felicius absque ullo topico, ſi æger obediens ſit & beneficio temporis atque patientia utatur, ſolis internis cauſæ morbificæ recte oppoſitis ferociam horum dolorum mitigari vel tolli poſſe. Ante omnia autem cavendum eſt, ne repellentia, & quidem in principio morbi adhibeantur; hæc enim, dum naturæ motum qui eſt verſus exteriora turbant, & materiam vitioſam ad interiora repellunt, graviſſima mala excitant. *vid. Drabizius de Scorbut. tit. de arthrid. pag. 62. & 63.* Experti ſumus in principio doloris podagrici cataplaſma ex album. ov. cum alumin. compoſitum, in Conſiliario plethorico una nocte affectum ſoporoſum ſecutum fuiſſe, qui vigorem ingenii & memoriam per totam vitam ſuſtulit. Memorabilis eſt obſervatio, quam recenſet *Hagendorn. cent. 1. hiſt. 28.* ubi mercator ex dolore & tumore ſcorbutico laborans, applicato epithemate ex aq. deſtillatis cum ceruſſ. & camph. a balneatore, ſedatis doloribus loquelam amittebat, nec brachium ſiniſtrum locomovere viſus eſt. Experiuntur etiam porro Practici non omnia omnes juvare, quæque ex topicis dolores uni tollunt, alteri augere, quosdam linimenta ſpirituoſa, quosdam emplaſtra anodyna, nonnullos etiam cataplaſmata ex mica panis & lacte bene ferre poſſe, alios

autem

autem hæc neutiquam. Cauſa horum effectuum peculiarium non ſufficienter vulgo attenditur & inquiritur, cum notum ſit & ipſis Chirurgis, omnia individua non æque bene cuncta in externis vulnerationibus perferre poſſe. Eſt autem cauſa non tam diſpoſitio peculiaris humoris peccantis, ſed potius ipſa tenſiva tonica fibrarum, pororum, & vaſorum cutis conſtitutio; habent enim omnes partes, & maxime quæ emunctorii & colatorii vices gerunt, ſuum peculiare robur, tonum, tenſionem, nec non ſuam quoque dilatationem, quæ ſpecies motus ad excretiones & ſecretiones ſumme neceſſaria, dependet potiſſimum a ſpirituum animalium influxu & nervearum membranarum tenſione: qualis itaque hæc ſit in omnibus individuis, & etiam morbis eorumque temporibus, in exhibitione topicorum provide animadvertendum eſt ipſis medentibus. Quis enim non videt, ſi pori nimis fuerint conſtricti a dolore & ſpaſmo, neutiquam tunc ſpirituoſa calida conferre, ſed potius ea quæ blande conſtrictas partes relaxant? contra ſi nimia eſt poſt dolorem relaxatio, quod apparet ex tumore, dolore mitiori reddito, omnia ungventa, humida, unctuoſa, anodyna valde nocere, ſed potius tunc linimentis ſpirituoſis nervinis utendum eſſe. Deinde utut quandoque topica egregie mulceant dolores & febrem mitiorem efficiant, nihilominus non ſemper illud valet, etiam in eodem individuo. Paucis quo robuſtior in expellendo eſt natura, majorque corporis vigor, major motus internus, eo minus periculi inducunt externa decenter applicata, quæ tamen, ſi vigor motuum ceſſat, ſi ætas ſenilis vel affectus cachecticus ſupervenerit, plane ſunt ſeponenda. Illud enim unice intendat Medicus neceſſe eſt, ut externis non ſiſtat evaporationem mate-

 riæ

riæ peccantis, ſed eam promoveat: verum quoniam magna prudentia hac in re opus eſt, ſecurius potius eſt abſtinere ab omnibus externis & totum negotium curandi internis committere, & partes affectas in blando tepore ſervare. Deinde etiam hoc obſervavimus tophorum generationem, quæ fit maxime in arthritide fixa, plerumque deberi improvidæ externorum applicationi, præſertim ſtupefacientibus, infrigidantibus. Meretur hic adduci *Wedelius*, qui *in Medicament. Facultat.* ſcribit: Frequenti experientia docti ſumus, plus damni ipſos podagricos inde paſſos, imo plures ex arthritide vaga hoc modo fixam ſibi accerſiviſſe, plurimos vero tophos, quod uſurpaverint unctuoſa & pingvia, emplaſtica. Hinc & ipſe *Galenus method. medend. lib. 4. c. 3.* tophos in articulari morbo produci recte memorat ex humore glutinoſo & craſſo, quando is non paulatim digeſtus, ſed violentis remediis totus ſimul exſiccatus: & *Fernelius conſil. 12.* geminari inde dolores obſervat. Cæterum non omnia topica plane exterminanda eſſe in externis articulorum doloribus arbitramur, ſiquidem quando dolor adeſt inveteratus cum torpore quodam & inſenſibilitate junctus, qualis in ſenili ætate ſæpiſſime evenit, tunc ſedata prius interna ſangvinis & humorum ebullitione, ad roborandos nervos & invitandum ſpirituoſi elaſtici fluidi influxum in imbecilles partes, nervina linimenta balſamica vi nobilitata expectationi Medici & miſeri ægrotantis eximie ſatisfacient.

§. XXIII.

Non poſſumus quoque non hoc loco ſilentio præterire *in arthritide vaga ſcorbutica* lumbricorum terreſtrium vita adhuc fruentium dolentibus partibus applicationem. Dici vix poteſt, quanta encomia hujus remedii

medii

medii extent penes Practicos, ex quibus maxime eminet Wierus. Certum eſt, quod ob ſal volat. abſterſivum nitroſo-ſulphureum, & diſcutiendi & ſedandi virtute egregia polleant, & non tantum hanc interne ſed & externe præſtent, in variis dolorum ſpeciebus, etiam in ipſa gallica lue. Nihilominus tamen cautione quadam & hic opus eſt, utpote in ipſo dolore ſæviſſimo, ubi omnia ſunt in motu, vires abundant & juvenilis ætas adeſt, hæc actu humida & frigida non facile nocebunt, ſed id de quo dictum eſt exſequentur, alia tamen res eſt, ſi in arthritide fixa inveterata iis quis velit uti, ubi plane contrarius ſequetur effectus.

§. XXIV.

Ulterius ſubjicienda quoque veniunt quædam de uſu externorum *in affectu eryſipelaceo*. Nil notius eſt, quam quod vulgus Chirurgorum & Medicorum mox confugiat in hoc ad ipſa externa, unde innumeræ paſſim proſtant formulæ: nihilominus tam innumeri & olim & noſtro etiam tempore animadvertuntur indies errores, ut eos circumſcribere & particularibus obſervationibus ſtabilire vel ipſum tempus & charta deficeret. In univerſum autem hanc regulam velim teneamus, diſtingvi ſemper debere eryſipelas, quod fit a cauſa externa, & quod fit ab interna; in illa, quæ ex contuſionibus variisque læſionibus externis proficiſcitur, non tam facile nocebunt externa: quandocunque autem ex orgaſmo humorum & febrili impetu materia heterogenea, acris & corroſivæ plerumque indolis, truditur verſus partes externas, ibi cautius procedere licet; facile enim ſic repellitur materia, & dum prodeſſe volumus iis, quæ alias quandoque proſunt topicis, plus nocemus, retropulſa nempe ad interiora materia, quæ veneni indolem

tunc acquirit, qua de re conſuli poteſt *diſſert. de Converſione morbi benigni in malignum.* Nihil autem familiarius eſt, quam ut levius & ſuperficiale eryſipelas conſtringentibus & refrigerantibus, v. g. album. ovor. cum alum. mixto fixum & profundum faciamus, & ulcus mali moris excitemus; qualia exempla quotidie in praxi medica occurrunt. Unde etiam prudenter faciunt, qui cujuscunque generis eryſipelas ſaltem internis tractant, & externe ſacculos tantum herbis paregoricis repletos imponunt, quæ blanda anathymiaſi poros tenent apertos, & conſtrictos relaxant, parteſque fovent. Poſtea animadvertimus a Chirurgis non levem committi errorem in eo, quod farinam fabar. cum rad. glycyrrh. herbis emollientibus & diſcutientibus cum aquis redigant in cataplaſma, & calide hoc ipſum applicent: at vero cum calore humidum exſiccetur, & firmius materia ſeſe impingat cuti ejusque poris, ut cultro vix auferri poſſit, fit ut tranſpirationis negotium non leviter lædatur, & ita, quod diſcuti poterat eryſipelas, in abſceſſum vel ulcus abeat. Enitendum itaque ſemper eſt, ut libera evaporatio vel tranſpiratio conſtet & permaneat affectis partibus; id quod egregie præſtatur, nec ſub frigore, nec ſub manifeſto calore, nec ſub onere multorum integumentorum vel involucrorum, ſed ſub temperato calore, qui liberam evaporationem perſpirationem fovet.

§. XXV.

Simili ratione *bubonibus* caute debent applicari externa, quia nimirum plerumque repellentibus in malum morem degenerant; quod longe magis de malignis valet, ipſisque criticis, ubi non ſine ſummo periculo ea, quæ exterius conſtringunt vel refrigerant, adhibentur. Cognoſcuntur autem critici bubones, quando ad glandulam fuerit miſſus humor, ſi cum virium tolerantia, ſi in die critico, ſi concoctionis ſigna in urinis præceſſerint; tunc temporis enim omnia, quæ retro pellunt, pernicioſiſſima

ſiſſima ſunt: ſed ut recte monet *Hippocrates*, *in perfectis judicationibus nihil eſt innovandum*, *ſed totum negotium naturæ committendum.* Quandoque etiam è ſanguinis redundantia oritur bubo, ibi etiam nullo pacto utendum eſſe repellentibus *Avicenna*, *Oribaſius*, aliique monent. Quandocunque autem bubo in ſuppurationem tendit, emplaſtrum diachyl. cum gumm. cum opopan. mixtum, admodum proficuum erit.

§. XXVI.

In *variolarum* morbo num ipſa topica uſum quendam habeant, non immerito quæritur. Dicimus in genere, quoniam hæc evacuatio critica eſt, magna circumſpectione opus eſſe. Interea ſi ante eruptionem urget delirium, non ſine fructu applicamus externe fronti ſpirit. roſar. cum camph. mixtum: ipſa autem in eruptione, vel etiam in ſuppuratione, plane abſtinendum eſſe ab omnibus linimentis cenſemus: in declinatione autem & tempore exſiccationis, quando vis morbi fracta fuit, oleum amygd. dulc. cum camph. & ſperm. cet. mixtum non improbandum eſt, ut eo ipſo cutis defædatio impediatur, & nimia acrimonia, quæ profundius ſerpere ſolet, mitigetur. *vid. Diſſert. de variolis epidemice graſſantibus.* Quapropter caute procedendum eſt cum topicis iſtis, v. g. ſpirit. vini myrrhato, ſacch. ſaturn. aqu. roſar. mixto.

§. XXVII.

Reſtat adhuc familiariſſimus ille affectus externus, nempe *ſcabies*, ſive exulceratio puſtuloſa cutis, magis vel minus humida, quam nemo vix ſibi perſuaſum habet tolli poſſe ſine uſu topicorum; unde & poſthabitis omnibus internis remediorum auxiliis, protinus confugiunt ad ea ipſa, variisque linimentis ſulphuratis mercurialibus vel toti cuti vel ſaltim articulis admotis ejus curationem moliuntur ſed ſæpius non ſine magno ſanitatis vel vitæ periculo; utpote nunquam tuta ea eſt via, quæ ad ſanationem affectus externos perducere tendit topicis, qui proveniunt â cauſa interna: potius cum natura heterogeneum & morboſum expellit, id quoque agere & præſtare debet Medicus minime autem contra intentionem naturæ retropellere, quod fit plerumque externis. Quocirca ſumus hac in ſententia, horum affectuum ſubcutaneorum curam non modo auſpicandam, ſed & abſolvendam eſſe internis, quæ corrigunt ſeu ad excretionem diſponunt materiam peccantem, & una etiam eam expurgant; quo ſpectant non modo diaphoretica, infuſa emollientia laxantia, ſique inveterata & maligna ſcabies fuerit, mer-

curialia & antimonialia. Tandem ſubjungi poſſunt ad meliorem conſolidationem & nitorem cuti reſtituendum balnea, unguenta ſulphurata, exſiccantia, ſaturnina: à mercurialibus autem externis linimentis plane & in univerſum abſtinendum eſſe exiſtimo, quoniam nunquam tuto & ſine periculo talismodi uti poſſumus, atteſtante tanta obſervationum paſſim extantium quæ mercurialium noxam loquuntur, ſylloge.

§. XXVIII.

Adjiciendum quoque hoc loco aliquid eſt de linimentis, de ſuffimigiis quoque mercurialibus, quibus ad ſalivationem excitandam *in Gallica lue* vulgo uti ſolent. Notiſſimum eſt, quam gravia ſymptomata ex tali ſalivatione incurrant ſæpiſſime miſeri ægrotantes, & quam fallax inſtitutum ſit hac ratione hunc rebellem morbum curare. Exiſtimat Excell. D. Præſes, imo per multiplicem experientiam expertum habet, tantummodo internis, nempe mercurialibus rite paratis, antimonialibus, & lignorum decoctis, *interne* decenti modo adhibitis (in qua applicatione totum arcanum conſiſtit) luem veneream ſine ullis externis mercurialibus, imo ſæpiſſime ſine ullo ſalivationis effectu ſubſequente, & ſine magna ſymptomatum moleſtia, expugnari trunculentiſſimum hunc morbum poſſe.

§. XXIX.

Ultimo loco ſententiam quoque noſtram exponere placet circa applicationem topicorum in partibus, quæ *paralyſi* tacta ſunt. Fatemur non eſſe de nihilo hoc in affectu topica, & ſecundare egregie uſum internorum: nihilominus & decenter compoſita & decenter applicata eſſe debent. Qui ſolis pinguedinibꝰ, axungiis, & linimentis unctuoſis uti ſolent, ſive ea applicentur immediate partibus affectis ſive ſpinæ dorſi, noſtra opinione hallucinantur; nam hæc poros obſtruunt, fibras, quæ jam à tono ſuo dejectæ ſunt, ob elaterem ceſſantem magis relaxant, & ita ad tumorem diſponunt. Ex parte autem adverſa ſola ſpirituoſa olea atque calida ætherea non id faciunt, quod facere debebant; utpote quæ maximam partem propter tenuitatem partium in auras avolant, fibraſque nerveas & muſculoſas nimis rigidas reddunt. Potius media, nempe ex axungiis animalium compoſita unguenta, quæ ſimul ingrediuntur olea deſtillata, ut oleum rutæ, lavend. majoran. junip. caryoph. anthos, aptiora & magis accommodata ſunt; tonus enim partium nervoſarum naturalis ſit, ut non nimia adſit relaxatio, humiditas, neque nimia conſtri-

ctio vel ſiccitas. Deinceps probe notandum eſt, in paralyſi, quæ fit ex vitio ſpinalis medullæ & nervorum origine, neutiquam applicanda eſſe partibus ſenſu & motu privatis, ſed potius ipſius mali fonti & principio, quod exiſtit in ſpinali medulla: longe autem alia res eſt in ea paralyſeos ſpecie ſeu contractura, ubi certæ partis motus, non autem ſenſus privatus eſt, qualis metallifoſſoribus eſt familiaris; ubi nihil juvabit medullam ſpinalem inungere, proderit autem ipſam laborantem partem prælaudatis medicamentis crebrius fovere atque ſolari.

§. XXX.

Dum hoc meditamur, recordatio etiam animum ſubit *tumorum œdematoſorum*, qui pedes frequentius occupant. Etiam hic quadam opus eſt cautione in externorum applicatione; quandoquidem balneis qui eos tractare ſuſcipit, ille craſſimum errorem committit. Vidimus, cachecticos immiſſione pedum in aquam calidam, una nocte ſibi contraxiſſe inſignem pedum tumorem, qui non tam facile rurſus poterat auferri. Ratio in procinctu eſt: hæc enim humido, quod propter calorem valde ſe inſinuat in poros, fibras jam tum a tono dejectas ulterius relaxant flaccidasque reddunt, ut decumbant nimium humores, nec tam prompte rurſus per venas & vaſa lymphatica recipiantur. Idem quoque fatum experientur ii, qui unguentis vel emplaſtris talismodi tumores diſſipare aggrediuntur, ob rationem quæ ex dictis facile poterit inveniri. Nonnulli conſuerunt herbas diſcutientes, v. g. chelidon. maj. fumar. abſinth. rut. pedibus alligare: at vero ſi eæ ipſæ humidæ ſunt & frigidæ, plus ſæpius tumorem augent quam ipſum tollunt. Conſultius itaque eſt ab omnibus hiſce abſtinere, & potius ligare debita ligatura tumidos pedes decet, præſertim circa nocturnum tempus, quo augmentum perpetuo tumoris cernitur, ut roborentur & firmentur ſic fibræ: deinde fotus cum aceto fortiſſimo cum eſſentia ſuccini remixto & lateribus ignitis inſtillato inſtituti, non ſemel egregium effectum oſtenderunt.

§. XXXI.

Reſtant examinanda *epithemata*, item *emplaſtra*, quæ *ad pulſus* variis in affectibus commendare mos eſt. Viſitur & ibi non infrequens abuſus, tametſi eorum vires, quæ in vero uſu conſiſtunt, non improbemus. Et peccat in eo maxime vulgus, & muliercularum quæ ægrotantibus adſiſtunt cohors, dum mox illæ, ſive affectus ſit frigidus ſive calidus, concurrunt communiſſime ad aquam iſtam famigeratiſſimam car-

bunculi,

bunculi, quam ad reparandas vires incredibilis efficaciæ eſſe credunt: ſed quis non perſpicit, minime iſtud procedere, ſi quis febre ardente vel acuta laboret, aut in æſtu febris intermittentis jaceat? ubi potius acida, penetrantia, ut poma citri, acetum roſaceum, locum habent. Solent quoque carpis manuum applicare epithemata, emplaſtra, ad ſummovendos febriles paroxyſmos in intermittentibus; & eum in ſinem ſolent miſcere alumen, acetum, rutam, ſedum majus, & telas aranearum, item emplaſtrum ex terebinthina, alumine, pulvere aranearum conficere; & ipſa teſte veritate ſæpius egregium levamen in mitigandis paroxyſmis, imo in iis tollendis, ſi maximam partem materia febrilis eſt evacuata, exhibent. Ratio autem operandi paulo difficilior eſt, & ſecundum noſtram ſententiam, tale experimentum ad intimiorem febris generationem explicandam, viam & occaſionem non levem ſubminiſtrat. Nempe ut paucis quid ſtatuamus explicemus, cor & arteriæ, quæ nervis ſuis ac proprio motu dia- & ſyſtaltico gaudent, inſtrumentum iſtud ſunt, in quo intenſus ille & concitatiſſimus motus celebratur: quod ſi itaque talia, quæ nimium ſpirituum in has partes motum quoddammodo ſiſtunt & impediunt, ipſis arteriis immediate applicentur, neceſſe eſt ut etiam febrilis ille calidiſſimus ſanguinis motus ad tempus ſiſtatur. Sed pro inſtituti noſtri ratione tractationi huic finem auſpicatum imponimus, Deo, qui omnem medicinam clementiſſime fortunat, gratias ſolvendo immortales.